

AUTOREFERAT

Załącznik nr 2

Poznań, 25 kwietnia 2018 r.

AUTOREFERAT**1. IMIĘ I NAZWISKO****Dr Paweł Stachowiak****Uniwersytet im. Adam Mickiewicza w Poznaniu****2. WYKSZTAŁCENIE, POSIADANE DYPLOMY, STOPNIE NAUKOWE**

Jestem absolwentem Wydziału Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Pracę magisterską pod tytułem *Spółeczeństwo Wielkopolski wobec wojny prusko – francuskiej 1870-71*, napisałem pod kierunkiem prof. dr. hab. Antoniego Czubińskiego i obroniłem w 1988 roku.

Stopień doktora w zakresie historii uzyskałem w 1996 roku, na Wydziale Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Pracę doktorską, *Obóz narodowy wobec religii i Kościoła w latach 1886-1927*, napisałem pod kierunkiem prof. dr. hab. Kazimierza Robakowskiego i obroniłem na Wydziale Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

3. INFORMACJA O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH

Od roku 1988 pracowałem na stanowisku asystenta stażysty w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Od roku 1989 na stanowisku asystenta. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora zostałem w 1997 r. zatrudniony na stanowisku adiunkta. Od października 2013 roku jestem zatrudniony na stanowisku starszego wykładowcy.

4. WSKAZANIE OSIĄGNIĘCIA WYNIKAJĄCEGO Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI (DZ. U. NR 65, POZ. 595 ZE ZM.).

Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.) jako osiągnięcie stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wskazuję przedsięwzięcie zatytułowane: *Kościół rzymskokatolicki w Polsce po r. 1989. Uczestnik życia politycznego i konstruktor pamięci zbiorowej.*

Na dorobek naukowy w ramach przedstawionego przedsięwzięcia składa się 26 publikacji w tym:

- 6 artykułów w czasopismach naukowych (w tym 3 teksty w języku angielskim i niemieckim);
- 18 artykułów w pracach zbiorowych;
- 1 praca zbiorowa pod moją redakcją.

Szczegółowy wykaz publikacji składających się na osiągnięcie habilitacyjne:

Artykuły w czasopismach i rozdziały w pracach zbiorowych:

1. *Dylematy zaangażowania. Kościół katolicki wobec wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce 1989-2001*, [w:] „Przegląd Politologiczny“, nr 1, 2003. (s.75-89)
2. *Laickość czy laicyzm? Polski model stosunków państwa i Kościoła w zjednoczonej Europie*, [w:] W kręgu chrześcijańskich tradycji starego kontynentu, pod red. M.Kosmana, Poznań 2005. (s. 187-199)
3. *Europa ducha. Katolicka wizja zjednoczonej Europy w Polsce lat 90-ych*. [w:] Oblicza europejskiej tożsamości, pod red. R.Suchockiej, Poznań 2001. (s. 159-169)
4. *Stosunki państwo – Kościół w Polsce po r. 1989. Zarys relacji instytucjonalnych*, [w:] Idee – instytucje – demokracja. Instytucjonalizacja polskiej transformacji ustrojowej, pod red. L.Rubisza, Toruń 2006. (s. 203-223)
5. *Ku deprywatyzacji religijności europejskiej. Kościół katolicki w debacie o aksjologicznych założeniach Konstytucji Europejskiej*, [w:] 50 lat i co dalej.

- Europa i UE między integracją a atomizacją, pod red. Z.Czachóra, Poznań 2007. (s. 125 – 139)
6. *Kościół wobec pamięci zbiorowej polskiego społeczeństwa. O niektórych strategiach i celach „kościelnej polityki pamięci”*, [w:] „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2009, nr 3, (s. 77-93).
 7. *Patriotyzm i nacjonalizm w dokumentach Kościoła rzymsko – katolickiego w Polsce po 1989 r.*, [w:] Wymiary patriotyzmu i nacjonalizmu. Studia interdyscyplinarne, pod red. J.Miluskiej, Koszalin 2009, (s. 123-143).
 8. *Kościół katolicki w Polsce po 1989 r. wobec PRL. Szkic o kościelnej „polityce pamięci”*, [w:] Na obrzeżach polityki VII, pod red. M. Kosmana, Poznań 2009, (s. 235-245).
 9. *Kościelna narracja o Okrągłym Stole po 1989 roku. Szkic o ewolucji pamięci*, [w:] Między historią a politologią. Wybór problemów, pod red T.Wallasa, Poznań 2010, (s. 109-123).
 10. *Kościół katolicki a kultura polityczna współczesnego społeczeństwa polskiego*, [w:] Kultura polityczna Polaków. Przemiany, diagnozy, perspektywy, pod red K.B.Janowskiego, Toruń 2010, (s. 139-150).
 11. *Kościół katolicki w życiu politycznym III RP. Walka o wartości, czy interes instytucji?*. [w:] Wartości w polityce. Między sprawnością a moralnością, pod red J.Miluskiej, Poznań 2011. (s. 23-36)
 12. *Kościół katolicki wobec pamięci zbiorowej Polaków. Ciągłość i zmiana*. [w:] „Przegląd Politologiczny”, 2012, nr 3, (s. 135-146).
 13. *Celebrations of the millennium of Poland's baptism as the manifestation of the Church's politics of memory*, [w:] „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2014, nr 3. (s.129-145).
 14. *Przełomowe lata 1988-1989 w polityce pamięci Kościoła katolickiego w Polsce*, [w:] „Przegląd Zachodni”, 2014, nr 3. (s. 115-131).
 15. *Religia jako czynnik integracji i dezintegracji projektu europejskiego. Wybrane problemy współczesnych debat*, [w:] Europa wielu wymiarów, pod red P.Stachowiaka, Poznań 2008. (s. 171-182).
 16. *Spór o duchowe korzenie Europy. Problem invocatio Dei w konstytucji UE*, [w:] Europejskie dylematy i wyzwania, pod red. S.Wojciechowskiego, Poznań 2004. (s.17 – 25).

17. *Środowiska tradycjonalistyczne we współczesnym katolicyzmie polskim*, [w:] Konserwatyzm. Historia i współczesność, pod red. S. Stępnia, Lublin 2003. (s. 309-321)
18. *Zwischen Negation und Affirmation. Die polnische Kirche gegenueber der Integration Polens in die Europaeische Union*, [w:] Europaeische Integration in der deutsch – polnischen Perspektive, hrsg. von Cezary Trosiak und Tadeusz Wallas. Poznań 2002. (s.105-117)
19. *Vom Widerstand zur Akzeption. Der polnische Katholizismus angesichts der Verwestlichungsprozesse der neunziger Jahre*. [w:] Von der Emanzipation zur Integration, Wien 2000.
20. *Kościół katolicki w procesie polskich przemian 1988-1989. Apogeum znaczenia i początek problemów*, [w:] Konrad Białecki, Stanisław Jankowiak, Rafał Reczek (red.), Krok ku wolności. Wybory czerwcowe 1989 roku, Instytut Pamięci Narodowej, Poznań 2015, (s.62-74),
21. *Kościół katolicki a przemiany pamięci o II wojnie światowej. Przed i po 1989 r.*, [w:] „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2015, nr 4. (s.113 – 133)
22. *Kościół katolicki a kultura polityczna współczesnego społeczeństwa polskiego*, [w:] Kultura polityczna Polaków. Przemiany, diagnozy, perspektywy, pod red K.B.Janowskiego, Toruń 2010, (s. 139-150).
23. *Polish transformations of 1988 – 89. Political authorities, opposition, the Church* [w:] Hungary and Poland in Times of Political Transition. Selected Issues, red. B. Pająk-Patkowska, M. Rachwał, Poznań 2016
24. *Kościół katolicki wobec przemian konstytucyjnego ustroju PRL*, [w:] Silna demokracja w silnym państwie. Koncepcje reform ustrojowych polskiego państwa w publicystyce politycznej XX w., pod red. J.Farysia, Gorzów 2007. (s.331 – 349).
25. *Między ugodą a non possumus. Czy Kościół katolicki wypełniał w PRL rolę opozycji politycznej*. [w:] Opozycja w systemach demokratycznych i niedemokratycznych, pod red. K.Łabędzia, Kraków 2001. (s.289 – 299)

Praca zbiorowa pod redakcją:

26. *Europa wielu wymiarów*, pod red. P. Stachowiaka, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2008.

Omówienie celu naukowego ww. prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Problem badawczy, który postanowiłem umieścić w temacie zaproponowanego osiągnięcia naukowego wiąże się z moimi zainteresowaniami, sięgającymi pracy nad rozprawą magisterską, kiedy po raz pierwszy uświadomiłem sobie, jak istotnymi w przestrzeni polskiego życia politycznego są oddziaływania Kościoła rzymskokatolickiego oraz jak ważne znaczenie ma jego nauczanie dla formowania polskiej wspólnoty politycznej. Kontynuacją tych inspiracji było przygotowanie dysertacji doktorskiej, która umożliwiła mi głębsze zrozumienie korzeni skomplikowanych relacji polskości i katolicyzmu, ujawniających się w przeszłości, ale również zauważalnych współcześnie w wielu przestrzeniach, także w obszarze polityki. Analizowałem w niej wzajemne relacje Kościoła i polskich środowisk nacjonalistycznych od ich narodzin pod koniec XIX stulecia aż po rok 1927. Wnioski z przeprowadzonych wówczas badań pozwoliły mi lepiej zrozumieć głębszą genezę problemów, które pojawiły się na styku sfery religijnej i politycznej po roku 1989. Obserwacja narodzin i rozwoju swoistej formy relacji Kościoła i wspólnoty narodowej owocująca wyłonieniem się formacji, którą można by określić jako „katolicyzm endecki”, stworzyła ramę interpretacyjną, która pomogła mi badać rozmaite przejawy współczesnej aktywności Kościoła w sferze publicznej. Efektem tych dociekań stała się monografia:

U źródeł „katolicyzmu endeckiego”. Obóz narodowy wobec religii i Kościoła w latach 1887 - 1927, Poznań 1999.

Refleksja, która stanowi oś tekstów wchodzących w zakres osiągnięcia badawczego, opiera się na, innym niż tradycyjne, stosowaniu pojęcia „instytucji” wobec Kościoła katolickiego. Pojęcie to bowiem jest obecnie definiowane znacznie szerzej niż to się zwykło czynić w języku potocznym. Dominująca dziś perspektywa nowego instytucjonalizmu postrzega instytucje, wedle słów S. Huntingtona, jako: „stabilne, celowe i powtarzające się wzory zachowań”, J.G. March i J.P. Olsen zaś, używając nieco bardziej metaforycznej poetyki, twierdzą, iż: „wytwarzają i podtrzymują one wyspy czasowej i niedoskonałej organizacji w potencjalnie rodzących się światach polityki.” Dominującym akcentem wizji nowego instytucjonalizmu jest zatem traktowanie instytucji jako procesów, zespołów reguł kształtujących działania aktorów społecznych. Kościół w

takim ujęciu nie tyle jest instytucją, ile owym aktorem, który z jednej strony stara się kształtować zespół reguł postępowania, dotyczących zarówno jednostek jak i zbiorowości, z drugiej zaś sam podlega wpływowi zinstytucjonalizowanych norm, wzorów zachowań czy reguł postępowania, wytwarzanych przez inne organizacje i struktury obecne w życiu publicznym. Można więc, jak sadzę, uznać go za organizację, która uczestniczy w procesie instytucjonalizacji życia społecznego. **Głównym celem dociekań naukowych zawartych w przedłożonych jako osiągnięcie naukowe tekstach jest więc identyfikacja genezy, form, celów i postaci tego uczestnictwa.** Ich zakres chronologiczny obejmuje w znaczącej przewadze okres po 1989 r., czyli czas gdy Kościół został skonfrontowany z trudnym dlań wyzwaniem funkcjonowania w warunkach głębokiej zmiany systemowej. **Pierwsze pytanie badawcze dotyczy określenia celów, które stawiał przed sobą Kościół odnosząc się do transformującej się rzeczywistości i działając w niej.** Kolejnym, jest pytanie o uwarunkowania tych działań oraz środki, za pomocą których Kościół je prowadził. Refleksja nad wskazanymi powyżej pytaniami badawczymi posłużyła do weryfikacji następującej hipotezy: **różne formy aktywności Kościoła na arenie politycznej miały pozwolić mu na przeciwstawienie się konsekwencjom procesów sekularyzacji i prywatyzacji. Mogłyby one bowiem doprowadzić do załamania się tradycyjnego kształtu polskiego katolicyzmu.** Naturalnym jest w takim kontekście multidyscyplinarność podejścia i wykorzystanie metod badawczych z zakresu politologii, historii i socjologii. Uwzględnienie różnych perspektyw badawczych jest szczególnie istotne w tej części przedsięwzięcia, która dotyczy problemów pamięci zbiorowej i polityki pamięci.

Dobór metod badawczych podporządkowałem obszarowi badań, dążeniu do znalezienia wyczerpujących odpowiedzi na stawiane pytania oraz wysunięciu wniosków o charakterze generalnym. W pracy zastosowałem historyczną metodę genetyczną, która okazała się niezwykle pomocna podczas refleksji nad genezą kościelnej obecności w sferze politycznej III RP. Z jej pomocą analizowałem rolę polityczną Kościoła w okresie PRL i podczas przełomowych wydarzeń lat 1988-89. Wartościową okazała się również metoda instytucjonalno-prawna, dzięki której mogłem interpretować działania Kościoła w zmieniającej się sferze prawno-instytucjonalnej Polski po 1989 r. oraz badać jego stosunek do procesu integracji europejskiej. Szczególnie ważnym było wykorzystanie instrumentarium badawczego właściwego dla nauk o pamięci. Umożliwiło ono przeprowadzenie refleksji nad religijnymi źródłami kształtowania pamięci zbiorowej. Metodologia badań nad pamięcią zbiorową, szczególnie w zakresie czynników jej

kształtowania znajduje się wciąż w fazie tworzenia, nie został jak dotąd wypracowany specyficzny dla nich zestaw metod badawczych. W moich badaniach najbardziej przydatna okazała się metoda analizy treści bądź analizy aktów komunikacyjnych.

Obecność Kościoła w polskim życiu politycznym i jego zdecydowana wola zachowania pozycji ważnego czynnika debaty publicznej była, i jest jedną z istotnych cech naszej rzeczywistości politycznej. Ów historycznie uformowany fenomen utrwalił się i pogłębił w ostatnich latach funkcjonowania w Polsce systemu komunistycznego oraz zaznacza się wyraźnie po przemianach roku 1989 aż po dziś. Analizę roli Kościoła jako znaczącego aktora życia politycznego w okresie PRL uznałem za ważną i potrzebną w perspektywie zasadniczej części rozważań. Dopiero rozumiejąc szczególną rolę odgrywaną przez Kościół w ostatniej dekadzie PRL można właściwie interpretować jego funkcjonowanie w pierwszych latach III RP. Owocem refleksji na ten temat stały się dwie publikacje:

Kościół katolicki wobec przemian konstytucyjnego ustroju PRL, [w:] Silna demokracja w silnym państwie. Koncepcje reform ustrojowych polskiego państwa w publicystyce politycznej XX w., pod red. J.Farysia, Gorzów 2007. (s.331 – 349).

Między ugodą a non possumus. Czy Kościół katolicki wypełniał w PRL rolę opozycji politycznej. [w:] Opozycja w systemach demokratycznych i niedemokratycznych, pod red. K.Łabędzia, Kraków 2001. (s.289 – 299)

Istotnym wątkiem, który wziąłem pod uwagę w swych dociekaniach dotyczących natury współczesnej aktywności Kościoła w polskiej sferze politycznej, jest obserwacja momentu zmiany systemowej w naszym kraju, szczególnie jej najbardziej dynamicznej fazy w l. 1988 – 89. W tym bowiem czasie autorytet Kościoła i jego aktywność publiczna osiągnęły apogeum. Kościelne odniesienia do tego okresu stały się później ważnym czynnikiem powodującym swoisty szok akomodacji do realiów państwa i społeczeństwa pluralistycznego. Zaowocowało to kilkoma publikacjami, z których odwołam się w tym miejscu do dwu:

Kościół katolicki w procesie polskich przemian 1988-1989. Apogeum znaczenia i początek problemów, [w:] Krok ku wolności. Wybory czerwcowe

1989 roku, pod red. K. Białeckiego, S. Jankowiaka, R. Reczka, Instytut Pamięci Narodowej, Poznań 2015.

Polish transformations of 1988 – 89. Political authorities, opposition, the Church [w:] Hungary and Poland in Times of Political Transition. Selected Issues, pod red. B. Pająk-Patkowskiej, M. Rachwała, Poznań 2016

Wnioski w nich przedstawione wiodą do stwierdzenia, iż przedstawiciele Kościoła byli jednymi z najważniejszych architektów ówczesnych wydarzeń, choć nie prostym jest dokonanie wyraźnego rozróżnienia w jakiej mierze ich zaangażowanie powodowane było wyłącznie dobrem społecznym, na ile natomiast pragmatyczną analizą własnych potrzeb i interesów. Prawdopodobnym jest skądinąd, że te oba motywy nie były przez Kościół postrzegane rozdzielnie, tradycyjnie bowiem w optyce jego reprezentantów utożsamiano interesy Kościoła, narodu i państwa. Przyrost autorytetu Kościoła i zaufania społecznego wobec jego przedstawicieli, którego kumulacja nastąpiła u schyłku lat osiemdziesiątych uczyniła z niego ośrodek, wokół którego koncentrowały się najważniejsze elementy politycznych planów zarówno opozycji, jak również władzy. Polski model przemian ukazuje swą wyraźną specyfikę na tle innych państw bloku wschodniego. Jedynie tu występowała charakterystyczna triada, w której obok sfer władzy i opozycji zaznaczała się tak aktywna rola trzeciej struktury – Kościoła. Rola ta pozwoliła na wyzwolenie swoistego efektu synergii, który, mimo wszystkich różnic dzielących strony ówczesnego konfliktu, doprowadził do realizacji niekonfrontacyjnego modelu przemian. Kościół odniósł w warunkach takiego splotu okoliczności wielki sukces gwarantując sobie prawa, których pozbawiono go w początkowych latach istnienia PRL, uznał jednak zarazem, iż był to sukces niepełny. Wielu hierarchów ciągle zwracało się ku wspomnieniu II Rzeczypospolitej, pragnąc aby nowe państwo polskie spłaciło Kościołowi dług zaciągnięty w czasach komunistycznych. Taka świadomość stała się podłożem dla jego dążeń w sferze publicznej realizowanych w początkach lat dziewięćdziesiątych i powiązanej z tym gwałtownej erozji jego dotychczasowego autorytetu.

Właśnie ten problem, odnalezienia się Kościoła w warunkach dokonującej się po 1989r. gwałtownej zmiany społecznej, politycznej, ekonomicznej i kulturowej, stał się przedmiotem refleksji, której efektem były kolejne publikacje:

Dylematy zaangażowania. Kościół katolicki wobec wyborów parlamentarnych i prezydenckich w Polsce 1989-2001, [w:] „Przegląd Politologiczny“, nr 1, 2003.

Stosunki państwo – Kościół w Polsce po r. 1989. Zarys relacji instytucjonalnych, [w:] Idee – instytucje – demokracja. Instytucjonalizacja polskiej transformacji ustrojowej, pod red. L. Rubisza, Toruń 2006.

Kościół katolicki w życiu politycznym III RP. Walka o wartości, czy interes instytucji?, [w:] Wartości w polityce. Między sprawnością a moralnością, pod red. J. Miluskiej, Poznań 2011.

Vom Widerstand zur Akzeptation. Der polnische Katholizismus angesichts der Verwestlichungsprozesse der neunziger Jahre. [w:] Von der Emanzipation zur Integration, Wien 2000.

Patriotyzm i nacjonalizm w dokumentach Kościoła rzymsko – katolickiego w Polsce po 1989 r., [w:] Wymiary patriotyzmu i nacjonalizmu. Studia interdyscyplinarne, pod red. J. Miluskiej, Koszalin 2009,

W tych tekstach starałem się rozważyć rozmaite uwarunkowania, które wpłynęły na postawę Kościoła wobec kształtowania się nowej, pluralistycznej rzeczywistości. Jestem przekonany, iż są one trojkiej natury, określa je doktryna społeczna Kościoła, kontekst historyczny, w którym formował się polski katolicyzm i obserwacja procesów laicyzacyjnych w strefie cywilizacji Zachodu. Szczególnie te dwa ostatnie uwarunkowania utrudniały Kościołowi w Polsce internalizację norm, zasad i rytuałów demokratycznej wspólnoty politycznej oraz społeczeństwa obywatelskiego. Podstawowym wnioskiem wypływającym z tych rozważań jest konstatacja funkcjonowania ogromnego zróżnicowania zapatrywań na rolę, którą odegrał Kościół w budowie podstaw demokratycznego porządku. Zależą one od osobistego światopoglądu badacza, ale również od perspektywy badawczej. Trudności są szczególnie widoczne na gruncie politologii, gdy próbując badać np. instytucjonalne przenikanie się państwa i Kościoła, wpływ hierarchii na procesy decyzyjne w państwie i tym bardziej vice versa napotykamy na trudne do przezwyciężenia problemy związane z zasadniczo nietransparentnym charakterem instytucji kościelnych.

Swoistym podsumowaniem analizy rozmaitych przejawów oddziaływania Kościoła na sferę polityczną stał się tekst:

Kościół katolicki a kultura polityczna współczesnego społeczeństwa polskiego, [w:] Kultura polityczna Polaków. Przemiany, diagnozy, perspektywy, pod red K.B.Janowskiego, Toruń 2010.

Zawiera on tezę o zasadniczo proobywatelskim i integrującym wpływie Kościoła na kulturę polityczną polskiego społeczeństwa, choć wskazywałem w nim na pewne zagrożenia. Mogą je stanowić konsekwencje postępujących w Polsce procesów sekularyzacji i prywatyzacji religii. Prowadzi to do wzrostu znaczenia wysoce zintegrowanych środowisk religijnych wykazujących cechy kultury politycznej fundamentalizmu. Obecna sytuacja zdaje się te obawy potwierdzać.

Szczególnym przypadkiem publicznego zaangażowania Kościoła była jego aktywność na polu integracji europejskiej, głównie podczas toczącego się procesu akcesyjnego. Różne aspekty poglądów i działań w tej sferze stanowiły kolejny przedmiot moich badań, które zaowocowały następującymi publikacjami:

Laickość czy laicyzm? Polski model stosunków państwa i Kościoła w zjednoczonej Europie, [w:] W kręgu chrześcijańskich tradycji starego kontynentu, pod red. M.Kosmana, Poznań 2005.

Ku deprywatyzacji religijności europejskiej. Kościół katolicki w debacie o aksjologicznych założeniach Konstytucji Europejskiej, [w:] 50 lat i co dalej. Europa i UE między integracją a atomizacją, pod red. Z.Czachóra, Poznań 2007.

Europa ducha. Katolicka wizja zjednoczonej Europy w Polsce lat 90-ych. [w:] Oblicza europejskiej tożsamości, pod red. R.Suchockiej, Poznań 2001.

Spór o duchowe korzenie Europy. Problem invocatio Dei w konstytucji UE, [w:] Europejskie dylematy i wyzwania, pod red. S.Wojciechowskiego, Poznań 2004.

Religia jako czynnik integracji i dezintegracji projektu europejskiego. Wybrane problemy współczesnych debat, [w:] Europa wielu wymiarów, pod red. P.Stachowiaka, Poznań 2008.

Zwischen Negation und Affirmation. Die polnische Kirche gegenueber der Integration Polens in die Europaeische Union, [w:] Europaeische Integration in der deutsch – polnischen Perspektive, hrsg. von Cezary Trosiak und Tadeusz Wallas, Poznań 2002.

Interesował mnie głównie problem kontekstu sekularyzacyjno – prywatyzacyjnego i jego wpływu na stosunek Kościoła do integracji Polski z UE. Jakkolwiek współczesna socjologia i politologia religii odeszły już od normatywnego pojmowania paradygmatu sekularyzacji i zastąpiły go różnymi koncepcjami zakładającymi raczej prywatyzację i „odkościelnienie” współczesnej religijności, to łatwo jednak dostrzec utrzymujący się w kościelnej narracji lęk przed wpływem tych zjawisk na religijność polskiego społeczeństwa. Teksty przytoczone powyżej analizują socjopolityczne aspekty funkcjonowania Kościoła w rzeczywistości integrującej się Europy, ukazują jego ewolucję wobec tej kwestii oraz rozważają scenariusze zmian instytucjonalnych w zakresie stosunków państwa i Kościoła. Punktem szczególnego zainteresowania jest dla mnie koncept deprywatyzacji religii autorstwa J.Casanovy. Dokonuję próby jego aplikacji do warunków polskich, zastanawiając się nad możliwością realizacji zawartego w nim postulatu wypełniania publicznej roli Kościoła w sferze społeczeństwa obywatelskiego i porzucenia aspiracji politycznych. Według słów Jose Casanovy, Polska może, wykorzystując siłę swego katolicyzmu, dowieść błędności teorii sekularyzacji i tym samym zasugerować, iż schyłek religijności w Europie nie ma deterministycznego charakteru, ale jest historycznym, ograniczonym czasowo, wyborem. Doświadczenia ostatnich lat świadczą o tym, że postulat ten nie ma jednak większych szans realizacji.

Zainteresowanie funkcjonowaniem Kościoła w sferze publicznej a nade wszystko politycznej przywiodło mnie do zajęcia się szczególnym aspektem jego aktywności – polityką pamięci, pojmowaną jako działania podejmowane w celu pożądanego uformowania pamięci zbiorowej określonych społeczności. Problematyce tej poświęciłem szereg tekstów:

Kościół wobec pamięci zbiorowej polskiego społeczeństwa. O niektórych strategiach i celach „kościelnej polityki pamięci”, [w:] „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2009, nr 3.

Kościół katolicki w Polsce po 1989 r. wobec PRL. Szkic o kościelnej „polityce pamięci”, [w:] Na obrzeżach polityki VII, pod red. M.Kosmana, Poznań 2009.

Kościelna narracja o Okrągłym Stole po 1989 roku. Szkic o ewolucji pamięci, [w:] Między historią a politologią. Wybór problemów, pod red T.Wallasa, Poznań 2010.

Celebrations of the millennium of Poland`s baptism as the manifestation of the Church`s politics of memory, [w:] „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2014, nr 3.

Przełomowe lata 1988-1989 w polityce pamięci Kościoła katolickiego w Polsce, „Przegląd Zachodni”, 2014, nr 3.

Kościół katolicki a przemiany pamięci o II wojnie światowej. Przed i po 1989 r., [w:] „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2015, nr 4.

Już M. Halbwachs, pionier nowoczesnych badań nad pamięcią zbiorową uznawał, że jest ona fenomenem o skomplikowanym i różnorodnym charakterze. Używając języka dzisiejszej nauki można powiedzieć, iż różne społeczności wytwarzają różne kultury pamięci. Są one konstytuowane przez rozmaite czynniki, z których jednym z ważniejszych jest polityka pamięci uprawiana przez instytucje pragnące w ten sposób utrwalić, usunąć lub zredefiniować określone treści pamięci zbiorowej. Tak rozumiane pojęcie polityki pamięci jest z reguły przypisywane państwu i jego agendom. Badanie narracji historycznej Kościoła doprowadziło mnie do wniosku, że sformułowanie to może być również użyteczne dla interpretacji myśli i działań jego przedstawicieli. Zaproponowałem aby wzbogacić aparat pojęciowy nauk o pamięci terminem „polityka pamięci Kościoła” bądź „kościelna polityka pamięci” i zacząć używać go jako ramy

interpretacyjnej dla badań nad odniesieniami do historii obecnymi w nauczaniu i działaniu Kościoła. Jest on, szczególnie w swym polskim wcieleniu, jak napisał Marcin Kula: „instytucją ponadprzeciętnie wyczuloną na historię”. Dlatego wypada się dziwić, iż naukowa refleksja nad wspomnianymi powyżej kwestiami nie rozwinęła się w Polsce na szerszą skalę. Tymczasem Kościół jest jednym z ważniejszych protagonistów swoistej „wojny o pamięć”, która jest próbą zdominowania pamięci zbiorowej społeczeństwa poprzez ustanowienie dominującego tonu w publicznym dyskursie o przeszłości. Zdobyć uprzywilejowaną pozycję w walce o kształt zbiorowej pamięci polskiego społeczeństwa stało się przejawem nie tylko ambicji rozmaitych instytucji i środowisk, ale również wyrazem realistycznego przeświadczenia, które każe w przeszłości, a raczej w jej ocenie, szukać drogi do legitymizacji ich aktualnej pozycji i znaczenia. Kościół katolicki zajmuje w owym sporze o przeszłość ważne miejsce, jest bowiem instytucją posiadającą spore możliwości kształtowania poglądów i wyobrażeń społeczeństwa.

Dla właściwej interpretacji kościelnej polityki pamięci w ostatnich trzech dekadach wartościowa okazała się analiza motywów narracji historycznej używanych podczas obchodów milenijnych w 1966 r. oraz odniesień do II wojny światowej. Dzięki niej można było uświadomić sobie charakterystyczny paradoks ówczesnej fazy polityki pamięci Kościoła. Z jednej strony mocno nawiązywała ona bowiem do romantycznego, martyrologicznego paradygmatu polskiej historii, z drugiej zaś, szczególnie w okresach napięć społecznych, starała się powściągać „wybujale” aspiracje buntującego się społeczeństwa. Kościół zdawał się w ten sposób podtrzymywać pożądaną przez siebie kształt zbiorowej pamięci polskiego społeczeństwa, ale cofał się przed, groźnymi dla biologicznej substancji Polaków, konsekwencjami mistycznego insurekcyjizmu.

Po roku 1989 kościelna narracja historyczna przeszła znamiennej ewolucję. W początku lat 90-ych powtarzanie i przypominanie faktów dotyczących roli Kościoła w dziejach Polski było zapewne wyrazem zaskoczenia siłą krytyki i spadkiem społecznego zaufania, swego rodzaju poczucia krzywdy odczuwanego przez wielu przedstawicieli Kościoła. Później, w sposób już mniej odruchowy i bardziej świadomy, sposób mówienia o przeszłości miał służyć obronie Kościoła jako ważnego aktora na publicznej scenie. Pragnie on, poprzez uprawianie własnej polityki pamięci, wzmocnić monumentalny aspekt pamięci zbiorowej Polaków, widząc w tym szansę na utrzymanie jak najszerszego wymiaru swego oddziaływania. Używając innej typologii pamięci można stwierdzić, iż Kościół dąży do uzyskania roli jednego z głównych architektów polskiej pamięci kulturowej.

Odnosząc się do sformułowanej powyżej hipotezy i pytań badawczych, teksty, które zostały ujęte w ramy przedsięwzięcia: *Kościół rzymskokatolicki w Polsce. Uczestnik życia politycznego i konstruktor pamięci zbiorowej*, czytane jako elementy diagnozy kościelnych zaangażowań politycznych mogą prowadzić do następujących wniosków:

Stosunek Kościoła w Polsce wobec procesu zmiany systemowej był głęboko uwarunkowany: (1) jego hierarchiczną strukturą, (2) dogmatycznym charakterem nauczania, (3) doświadczeniami historycznymi oraz (4) obawami wynikającymi z obserwacji zjawisk zachodzących w rozwiniętych społeczeństwach europejskiego Zachodu. Pierwsze dwie zmienne są związane z cechami katolicyzmu jako religii uniwersalnej, ponadnarodowej i wywołują stałe, wielokrotnie opisywane napięcie, które zachodzi między Kościołem a demokratycznym państwem i pluralistycznym społeczeństwem. Napięcie to w polskim przypadku jest wzmagane poprzez pozostałe dwie zmienne: uwarunkowania historyczne, które doprowadziły do silnej klerykalizacji i „unarodowienia” polskiego katolicyzmu oraz obawy wynikające z obserwacji rozbieżności zachodzących pomiędzy silną, tradycyjną pozycją Kościoła w naszym kraju a postępującym upadkiem znaczenia Kościołów europejskiego Zachodu. Właśnie ta ostatnia zmienna stanowi istotny czynnik ułatwiający interpretację wielu słów i działań podejmowanych przez reprezentantów polskiego Kościoła.

Kościół w Polsce wyrażał po 1989 r. poglądy i podejmował działania, poprzez które pragnął dokonać, na swoim przykładzie, falsyfikacji zasadniczych tez współczesnych teorii sekularyzacyjnych i prywatyzacyjnych. Zmierzał do tego poprzez głoszenie poglądów i podejmowanie działań obejmujących: (1) metody działania duszpasterskiego podtrzymujące tradycyjny model polskiej religijności (2) próby osiągnięcia i utrwalenia pozycji czynnika, którego opinia winna być wysłuchana i uwzględniona w procesie kształtowania ładu publicznego (3) przemyślaną politykę pamięci zmierzającą do skutecznego formowania polskiej pamięci kulturowej.

Stanowisko Kościoła wobec polskich przemian wykazuje cechy dysfunkcjonalne. Z jednej strony wyraża ono bowiem obawy wobec sekularyzacyjnego potencjału zawartego w procesie modernizacji, a z drugiej strony zakłada, że możliwe jest zachowanie polskiego modelu religijności pomimo głębokich procesów transformacyjnych. Ten brak koherencji jest uwarunkowany przez przynajmniej trzy czynniki: (1) słabość doświadczenia nowoczesności i deficyt w zakresie adaptowania w Polsce dorobku Vaticanum II,

- (2) głębokie uwarunkowania historyczne, które wytworzyły specyficzną formę „katolicyzmu endeckiego”, jako dominującej formacji polskiego katolicyzmu,
- (3) świadomość korzyści, które może osiągnąć instytucjonalny Kościół w procesie transformacji. (np. korzystanie z funduszy europejskich, odzyskiwanie skonfiskowanych dóbr etc.).

Problematyka, którą zająłem się w cyklu tekstów składających się na osiągnięcie badawcze nie została całkowicie wyczerpana. O ile badania nad rolą Kościoła w życiu politycznym Polski są już dość zaawansowane, to kwestia polityki pamięci pozostaje zeksplorowana w bardzo niewielkim stopniu. Dlatego pozostaje moim zamiarem kontynuowanie badań w tym właśnie zakresie.

Zainteresowanie tematem osiągnięcia badawczego: *Kościół rzymskokatolicki w Polsce. Uczestnik życia politycznego i konstruktor pamięci zbiorowej*, zaowocowały wygłoszeniem referatów w ramach szeregu konferencji naukowych, spośród których chciałbym wymienić następujące:

- Konferencja międzynarodowa: *Religie i Kościoły a władza i idee polityczne*. Kraków XII 1999. Uniwersytet Jagielloński. Referat: Antychrześcijańskie i nieortodoksyjne nurty w myśli obozu narodowego przed r. 1926.
- Konferencja międzynarodowa: *The Westernization of Europe*. Budapeszt V.1999. Referat: Vom Widerstand zur Akzeptation. Der polnische Katholizismus angesichts der Verwestlichungsprozesse der neunziger Jahre.
- Konferencja: *Oblicza europejskiej tożsamości*. Poznań. II.2001. WSNHiD, Referat: Europa ducha. Katolicka wizja zjednoczonej Europy w Polsce lat 90-ych.
- Konferencja międzynarodowa: *Opozycja w systemach demokratycznych i niedemokratycznych*. Kraków VI. 2001. UJ. Referat: Między ugodą a non possumus. Czy Kościół katolicki wypełniał w PRL rolę opozycji politycznej.
- Konferencja: *Polska – Unia Europejska-świat*. Toruń V.2004.
- Konferencja: *Procesy instytucjonalizacji w systemach demokratycznych*. Kamień Śląski. XII. 2004. Uniwersytet Opolski. Referat: Instytucjonalizacja stosunków państwo – Kościół w Polsce po r. 1989.
- Konferencja międzynarodowa: *Europa XXI w. Między idealizmem a realizmem*. Słubice 2006. UAM. Referat: Religia jako czynnik integracji i dezintegracji projektu europejskiego. Wybrane problemy współczesnych debat.

- Konferencja: *Silna demokracja w silnym państwie*. Gorzów 2006. Uniwersytet Szczeciński. Referat Kościół katolicki wobec przemian konstytucyjnego ustroju PRL.
- Konferencja: *Patriotyzm i nacjonalizm*. Mielno 2008. Referat: Patriotyzm i nacjonalizm w dokumentach Kościoła rzymsko – katolickiego w Polsce po 1989 r.
- Konferencja: *Okrągły stół. Geneza, przebieg, konsekwencje*. Toruń 2009. UMK. Referat: Kościelna narracja o Okrągłym Stole po 1989 roku.
- Konferencja: *Wobec przełomu 1989*, IPN Poznań 2009.
- Konferencja: *Wartości w świecie polityki*, Poznań 2010. UAM. Referat: Kościół katolicki w życiu politycznym III RP. Walka o wartości, czy interes instytucji?
- Konferencja: *Dwa Dwudziestolecia*, Poznań 2009. UAM. Referat: Katolicyzm w kulturze politycznej II i III RP
- Konferencja: *Wielkie rocznice w dyskursie publicznym i pamięci społecznej*, Poznań 26-27.10.2011. UAM. Referat: Uroczystości Millennium Chrztu Polski jako przejaw kościelnej polityki pamięci
- I Kongres politologiczny Warszawa 2009. Referaty w ramach dwu paneli: *Kultura polityczna i Religia a polityka*. Referat 1: Kościół katolicki a stan kultury politycznej w Polsce, Referat 2: Kościół w procesie transformacji w Polsce po 1989 r.
- II Kongres politologiczny Poznań wrzesień 2012. Referat w ramach panelu: *"Polityka wobec przeszłości i pamięci zbiorowej jako perspektywa badawcza"*. Referat: Kościół wobec pamięci zbiorowej polskiego społeczeństwa.
- III Kongres politologiczny Kraków wrzesień 2015 r. Organizacja i kierowanie panelem: *Religia – pamięć – polityka. Religie i kościoły wobec procesu kształtowania pamięci zbiorowej*. Referat: Kościół katolicki a przemiany pamięci o II wojnie światowej. Przed i po 1989 r
- Konferencja: *Pamięć i Polityka Historyczna*. Toruń, kwiecień 2013. UKW, IPN. Referat: Kościół katolicki a pamięć zbiorowa polskiego społeczeństwa. Casus obchodów milenium chrztu Polski.
- Konferencja: *Krok ku wolności. Wybory czerwcowe 1989*. Poznań, czerwiec 2014. UAM, IPN. Referat: Rola Kościoła katolickiego w procesie przygotowań obrad Okrągłego Stołu i wyborów czerwcowych (1988-89).

Konferencja międzynarodowa: *Dialogi pamięci*, Poznań grudzień 2015. W ramach tej konferencji:

1. Przygotowanie i prowadzenie debaty publicznej: *Polityka historyczna czy polityka wobec historii. Próba bilansu*. (Udział wzięli: prof. A.Wolff-Powęska, prof. R.Traba, prof. J.Cichocki)
2. Przygotowanie i prowadzenie panelu: *Polityka, władza i pamięć zbiorowa*.
 - Konferencja: *Pół wieku Milenium. Religijne, polityczne i społeczne aspekty obchodów tysiąclecia chrztu Polski (1956–1966/1967)*. Warszawa, IPN, maj 2016 r. Referat: Główne wątki narracji historycznej Kościoła podczas obchodów milenijnych w 1966 r. Przyczynek do rekonstrukcji „kościelnej polityki pamięci”
 - Konferencja z cyklu „Europa XXI wieku”. *Przyszłość Europy i Unii Europejskiej w obliczu nowych wyzwań*, Słubice luty 2017. UAM. Referat: Kilka uwag o paradoksach polskiego katolicyzmu.
 - Konferencja: *Pamięć – historia – kultura. Anatomia polityki historycznej*. Bydgoszcz, październik 2017 r. UKW, Referat: Polityka pamięci kościoła katolickiego w Polsce. Czy istnieje?
 - Konferencja międzynarodowa: *Relacje religii i polityki jako przedmiot badań politologii*. Warszawa UKSW, grudzień 2017 r. Referat: Czy Kościół polski uprawia politykę pamięci?

Chciałbym szczególnie podkreślić moją inicjatywę zorganizowania podczas III Kongresu politologicznego w Krakowie, we wrześniu 2015 r. panelu zatytułowanego: *Religia – pamięć – polityka. Religie i kościoły wobec procesu kształtowania pamięci zbiorowej*. Był on pierwszą próbą integracji osób, które zainteresowane są problematyką polityki pamięci Kościoła i pragną prowadzić poświęcone niej badania. Panel spotkał się z dużym zainteresowaniem badaczy z różnych ośrodków naukowych.

5. POZOSTAŁE OBSZARY ZAINTERESOWAŃ NAUKOWYCH I POZOSTAŁE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWO-BADAWCZE

5.1. Pozostałe obszary zainteresowań naukowych i osiągnięcia w tym zakresie

Oprócz głównego nurtu badań, moje zainteresowania koncentrowały się wokół innych obszarów w ramach których opublikowałem łącznie 18 prac: 2 monografie (jedna we współautorstwie), 16 artykułów (1 we współautorstwie).

Dominują wśród nich teksty dotyczące różnych zjawisk powiązanych z problematyką religii i Kościoła. Prócz wspomianej już powyżej monografii ukazującej relacje między środowiskami nacjonalistycznymi a Kościołem, zająłem się również stosunkowo mało znaną kwestią antychrześcijańskiego nurtu obecnego w szeregach polskiego ruchu narodowego w okresie międzywojennym. Problematyka współczesna poruszona zaś została w tekście analizującym zjawisko fundamentalizmu w polskich środowiskach katolickich:

U źródeł „katolicyzmu endeckiego”. Obóz narodowy wobec religii i Kościoła w latach 1887 - 1927, Poznań 1999.

Antychrześcijańskie i nieortodoksyjne nurty w myśli obozu narodowego, [w:] *Życie polityczne w Polsce. Wybrane problemy*, pod red. T.Wallasa, Poznań 2004. (s.153 – 159).

Inspiracje rasistowskie w polskich środowiskach nacjonalistycznych okresu międzywojennego. O publicystyce politycznej Stanisława Pieńkowskiego. [w:] *Nacjonalizm polski do 1939 roku. Wizje kultury polskiej i europejskiej*, pod red. K.Stępnika i M.Gabrysia. Lublin 2011.

Problem fundamentalizmu we współczesnym katolicyzmie polskim. [w:] *Między otwartą a domkniętą myślą polityczną. Szkice o najnowszej refleksji politycznej*, Toruń 2006.

Zainteresowałem się również, całkowicie dotąd nieobecnym w polskiej literaturze naukowej, problemem postrzegania polskich środowisk nacjonalistycznych w III Rzeszy:

Nacjonalizm polski w optyce niemieckiej lat 30-ych XX w. [w:] „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2016, nr 4.

Moje zainteresowania skupiały się również na rozmaitych aspektach funkcjonowania polskich środowisk emigracyjnych po II wojnie światowej. I tu dominuje problematyka związana z Kościołem i religią. Za szczególnie istotne uważam przypomnienie postaci

wybitnego publicysty paryskiej „Kultury” Antoniego Pospieszalskiego, który przez lata wyznaczał linię tego pisma w kwestiach wyznaniowych.

Środowisko „Kultury” wobec pontyfikatu Jana Pawła II. O publicystyce Antoniego Pospieszalskiego, [w:] *Między Europą naszych pragnień a Europą naszych możliwości*, t.I, pod red. J.Farysia, Gorzów 2007.

Katolik „Bez namaszczenia”. Wspomnienie o Antonim Pospieszalskim, [w:] „Archiwum Emigracji”, 2009, z. 1(10).

Rosja w publicystyce politycznej Juliusza Mieroszewskiego, [w:] *Polska w Rosji – Rosja w Polsce. Dialog kultur*, pod red. R.Paradowskiego i S.Ossowskiego, Poznań 2003.

Nieobca pozostała dla mnie również problematyka europejska, także częściowo w nawiązaniu do problematyki wyznaniowej. Opublikowałem w tym zakresie dwa teksty:

Spór o duchowe korzenie Europy. Problem invocatio dei w konstytucji Unii Europejskiej. [w:] *Europejskie dylematy i wyzwania*, pod red. S.Wojciechowskiego, Poznań 2005.

Das deutsch – polnische Grenzgebiet im XX. Jhdt. Als Trennungs- und Verbindungsfaktor, [w:] *Grenzlandidentitäten im Zeitalter der Eurointegration*, K.Glass, J.Kranjc, O.Luthar (Hg.), Wien 1998.

Nie pozostawiłem poza obszarem swoich zainteresowań postaci, która odgrywa w ciągu ostatnich lat 40-u fundamentalną, choć nie całkiem oczywistą, rolę największego autorytetu polskich katolików. Idzie rzecz jasna o Karola Wojtyłę – Jana Pawła II. Zależało mi na ukazaniu tych aspektów jego myśli i działań, które nie są szeroko znane na gruncie polskim, przede wszystkim aktywności wobec krajów Europy wschodniej. Obecny jest tu zasadniczy dylemat sprzeczności pomiędzy uniwersalnym wymiarem Kościoła powszechnego a partykularnym – wspólnoty narodowej, dla której Kościół jest niekiedy jedynym oparciem. Sprzeczność ta została ukazana w tekście:

Między polskością a potrzebami Kościoła. Litwa w nauczaniu Jana Pawła II, [w:] Kultura polityczna w Polsce. Litwa w polskiej tradycji i kulturze politycznej, pod red. M.Kosmana, Poznań 2006.

Kolejny tekst ukazał mało znane inspiracje papieża rosyjską myślą filozoficzną i teologiczną:

Źródła i inspiracje „słowiańskiego nauczania” Jana Pawła II, [w:] Jan Paweł II i Europa, pod red. K.Kalinowskiej, Toruń 2009

Natura historyka skłaniała mnie do uwzględniania w swojej aktywności również problemów głębiej zanurzonych w przeszłości i analizowanych za pomocą instrumentarium badawczego charakterystycznego dla nauk historycznych. Z tekstów poświęconej tej tematyce chciałbym zwrócić uwagę na:

Religia i Kościół w koncepcjach politycznych Stanisława Mikołajczyka, [w:] „Przegląd Politologiczny”, 2006, nr 3.

Tekst ukazujący pomijany dotąd w literaturze aspekt poglądów i działań tego polityka.

A.Adamczyk, E.Lesiewicz, W.Mazurczak, P.Stachowiak, Studia nad początkami II i III Rzeczypospolitej 1918/19 i 1989/1990, Poznań 2011. (wkład 25%)

Monografia, w której przedstawiłem rolę odegraną przez Kościół w momencie odzyskiwania niepodległości u początku, i u schyłku XX stulecia przy wykorzystaniu perspektywy porównawczej.

Zająłem się również problemem, które stanowił i stanowi przedmiot licznych dyskusji w środowisku historyków oraz przedstawicieli nauk społecznych: kwestią natury systemu, który istniał w Polsce w l. 1944 – 1989. Owocem tych zainteresowań stał się tekst podsumowujący ówczesny stan dyskusji na ten temat oraz sugerujący nowe pola aktywności badawczej:

Wątki totalitarne w najnowszej historii Polski. Zarys problematyki badawczej, [w:] „Przegląd Politologiczny”, 2005, nr 4.

Poszerzyłem również wymienione w ramach osiągnięcia naukowego zainteresowanie wpływem katolicyzmu na polską kulturę polityczną, poprzez uwzględnienie okresu II RP:

Katolicyzm w kulturze politycznej II i III RP, [w:] Dwa Dwudziestolecia. Państwo, społeczeństwo, geopolityka, pod red. P.Hausera i W.Mazurczaka, Poznań 2010.

Zainteresowałem się także ważną i kontrowersyjną w ostatnim okresie problematyką dotyczącą uchodźców i mniejszości narodowych. Efektem badań podjętych w tym kierunku stały się dwa teksty:

Mniejszości narodowe w nauczaniu i działalności Kościoła katolickiego w Polsce po roku 1989, [w] Między lękiem a nadzieją. Dziesięć lat funkcjonowania ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, pod red. A.Adamczyk, A.Saksona, C.Trosiaka, Poznań 2015.

Kilka uwag o paradoksach polskiego katolicyzmu. Na marginesie narracji Kościoła katolickiego w Polsce o kwestii uchodźczej, [w:] Polityczne i społeczne aspekty wielokulturowości. Migracje i mniejszości, pod red. A.Adamczyk, A.Saksona, C.Trosiaka, Poznań 2016.

Kompetencje zdobyte w toku badań polityki pamięci Kościoła katolickiego w Polsce wykorzystałem również dla podsumowania obchodów 20-lecia III RP, starając się w części przeze mnie opracowanej, osadzić je w perspektywie badawczej nauk o pamięci:

Adamczyk A. Lesiewicz E. Mazurczak W. Stachowiak P., *Obchody dwudziestolecia III Rzeczypospolitej. Próby kształtowania pamięci zbiorowej polskiego społeczeństwa*. [w:] „Przegląd Politologiczny” 2011, nr 4. (wkład 30%)

Aktywność naukowa w przedstawionych powyżej obszarach zaowocowała wygłoszeniem referatów podczas następujących konferencji naukowych:

Konferencja międzynarodowa: *Grenzlandidentitäten im Zeitalter der Eurointegration*, Lubljana wrzesień 1997. Referat: Das deutsch – polnische Grenzgebiet im XX. Jhdt. Als Trennungs- und Verbindungsfaktor.

Konferencja międzynarodowa: *Zjednoczona Europa w polskiej i niemieckiej myśli politycznej*. Słubice - Frankfurt luty 2000 oraz kolejne konferencje w Słubicach w lutym 2002 i 2004.

Konferencja międzynarodowa: *Ideologia, doktryna i ruch konserwatywny we współczesnym świecie*. Puławy XI. 2001. Uniwersytet Lubelski. Referat: Środowiska tradycjonalistyczne we współczesnym katolicyzmie polskim.

Konferencja międzynarodowa: *Rosja w Polsce. Polska w Rosji*. Poznań VI.2002. UAM. Referat: Rosja w publicystyce politycznej Juliusza Mieroszewskiego.

Konferencja: *Kultura polityczna w Polsce*, Poznań 2006. UAM. Referat: Między polskością a potrzebami Kościoła. Litwa w nauczaniu Jana Pawła II.

Konferencja: *Między Europą naszych pragnień a Europą naszych możliwości*. Gorzów 2007. Uniwersytet Szczeciński. Referat: Środowisko „Kultury” wobec pontyfikatu Jana Pawła II. O publicystyce Antoniego Pospieszalskiego.

Konferencja: *Jan Paweł II i Europa*. Toruń 2008. UMK. Referat: Źródła i inspiracje „słowiańskiego nauczania” Jana Pawła II.

Konferencja: *Nacjonalizm polski do 1939 r. Wizje kultury polskiej i europejskiej*. Lublin 2008. UMCS. Referat: Inspiracje rasistowskie w polskich środowiskach nacjonalistycznych okresu międzywojennego. O publicystyce politycznej Stanisława Pieńkowskiego.

Konferencja: *Marszałek Józef Piłsudski a Wielkopolska i Wielkopole*. Poznań, czerwiec 2014. UAM. Referat: Wielkopole w elicie sanacji. Studium nietypowego przypadku.

Konferencja międzynarodowa: *Polityki pamięci i dyskursy pamięci w 100-lecie wybuchu I wojny światowej*. Warszawa czerwiec 2014.

Udział w panelu dyskusyjnym: I wojna światowa. Dyskursy i polityki pamięci w państwach europejskich.

Konferencja: *Między lękiem i nadzieją. 10 lat obowiązywania ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*. Poznań, maj 2015 r. UAM. Referat: Mniejszości narodowe w nauczaniu i działalności Kościoła katolickiego w Polsce po roku 1989

Konferencja: *Mniejszości i Migranci. Polityczne i społeczne aspekty wielokulturowości*. Poznań, maj 2016 r. UAM. Referat: Narracja Kościoła katolickiego w Polsce o kwestii uchodźczej.

Konferencja, *Papieskie pielgrzymki w PRL*, Gdańsk, czerwiec 2017 r. ECS, IPN. referat: Papieskie pielgrzymki w PRL, w optyce "Kultury" paryskiej.

Konferencja międzynarodowa, *Dezintegracja i upadek ZSRR*. Poznań, grudzień 2017 r. UAM. Referat: Obchody tysiąclecia chrztu Rusi.

5.2. Projekty i granty

Uczestniczyłem w grantie pt. **Dwa dwudziestolecia. II i III RP w dziejach Polski. Społeczeństwo, państwo, geopolityka**. Numer rejestracyjny projektu badawczego N N116 427537. Projekt realizowany w okresie finansowym 26 sierpnia 2009 r. – 31 grudnia 2011 r. był inicjatywą grupy badaczy reprezentujących Zakład Najnowszej Historii Politycznej Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu przy współpracy osób z innych ośrodków badawczych w kraju. Ogólny celem przedsięwzięcia było dokonanie porównawczej analizy wybranych elementów rzeczywistości politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturalnej dwu ważnych okresów w historii Polski XX wieku; lat 1918-1939 i 1989-2009. Inspiracją dla podjęcia tego problemu były obchody związane z dwudziestą rocznicą wydarzeń 1989 roku i siedemdziesiątą rocznicą września 1939 roku. Centralnym punktem projektu było, zorganizowanie konferencji naukowej, która odbyła się w dniach 26-27 listopada 2009 roku. Miejscem obrad był Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM. Efektem konferencji było przygotowanie publikacji. Uzupełnieniem projektu była sesja studencka zorganizowana przy współpracy Koła Naukowego Historii Najnowszej. Odbyła się ona 6 listopada 2009 roku. Wygłoszono na niej 11 referatów. Wszystkie one znalazły się w

odrębnej publikacji pt.: „Wokół dwóch dwudziestolecia. Prace studenckiego Koła Naukowego Historii Najnowszej”. Równolegle zespół autorski do którego należałem pracował nad monografią autorską „Studia nad początkami II i III Rzeczypospolitej 1918/1919 i 1989/1990”, która ukazała się w 2011 roku nakładem Wydawnictwa Naukowego Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu. Pokłosiem prac badawczych w ramach grantu, było również przygotowanie artykułu pt.: „Obchody dwudziestolecia III Rzeczypospolitej. Próby kształtowania pamięci zbiorowej polskiego społeczeństwa”. Opublikowany on został w Przeglądzie Politologicznym nr 4/2011, s.7-20. W grancie byłem jednym z wykonawców oraz sekretarzem konferencji.

Ponadto koordynowałem jedno z zadań w projekcie dofinansowanym przez MNiSzW w ramach umowy 831/P-DUN/2017 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę, organizując **międzynarodową konferencję naukową „Dezintegracja i upadek ZSRR. W perspektywie ćwierćwiecza”**. Projekt niniejszy realizowany był przez Ośrodek Badań i Edukacji Europejskiej z siedzibą w Poznaniu. Byłem autorem wymienionego powyżej zadania we wniosku i jego koordynatorem. Wspomniana konferencja dotyczyła procesów i wydarzeń, których skutkiem stał się ostateczny upadek ZSSR w końcu roku 1991. Jej założeniem była refleksja o możliwie szerokim i wieloaspektowym charakterze dotycząca:

1. Szeroko rozumianego podłoża dezintegracji ZSRR w latach 80-ych.
2. Przebiegu procesu rozpadu w l. 1989-1991.
3. Konsekwencji procesu dezintegracji i upadku ZSSR dla porządku geopolitycznego, zarówno w wymiarze regionalnym, jak również globalnym.

W ramach każdego z tych wymiarów analizie poddane zostały następujące kwestie szczególne:

1. Kształtowanie się systemu władzy. Partia i jej aparat. Nomenklatura. Procesy decyzyjne.
2. Sytuacja gospodarcza.
3. Kryzys porządku społecznego (kultura pracy, przestępczość, korupcja, etc.)
4. Kwestie narodowościowe (centrum – peryferie, proces uniezależniania się republik)
5. Uwarunkowania międzynarodowe. Upadek imperium, refleksja porównawcza.
6. Przemiany sceny politycznej w ZSRR (opozycja, rekonstrukcja systemu partyjnego)
7. Kultura, religia, myśl polityczna.
8. Ekologia.

Byłem jednym z uczestników projektu: **Poland and Hungary in the era of political transformation – directions for developing political system and civil society** (Polska i Węgry w okresie transformacji systemowej - kierunki rozwoju systemu politycznego i społeczeństwa obywatelskiego), realizowanego w okresie: 01.07.2016-31.12.2016. Projekt był finansowany ze środków Węgiersko-Polskiego Programu Współpracy Pozarządowej.

Projekt był realizowany we współpracy z:

University of Pécs / Pécsi Tudományegyetem – Węgry

Uniwersytet Warszawski

SWPS Uniwersytet Humanistyczno społeczny w Poznaniu.

Brałem udział w projekcie dofinansowanym przez MNiSzW w ramach umowy nr 1257/P-DUN/2014 z 17 listopada 2014 r. ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę, współorganizując konferencję naukową **„Dialogi pamięci”** oraz debatę publiczną **„Polityka, władza i pamięć zbiorowa”**, w której wzięli udział wybitni naukowcy zajmujący się problemami pamięci zbiorowej: prof. A.Wolff-Powęska, prof. R.Traba i prof. J.Cichocki . Projekt realizowany był przez Ośrodek Badań i Edukacji Europejskiej z siedzibą w Poznaniu. Konferencja miała charakter naukowy, o zasięgu międzynarodowym i adresowana była do badaczy problematyki pamięci zbiorowej. Przedmiotem rozważań był fenomen pamięci zbiorowej jako perspektywy poznawczej, stosowanej w różnych dyscyplinach nauk społecznych i humanistycznych. Podstawowe pytanie badawcze postawione przed uczestnikami obrad sprowadzało się do tego, czy możliwe jest uczynienie z pamięci zbiorowej paradygmatu trans-, a nie tylko multidyscyplinarnego.

Deбата publiczna miała charakter popularno-naukowy i adresowana była do przedstawicieli różnych środowisk i grup wiekowych. Przedmiotem refleksji uczyniono sposoby konstruowania i utrwalania określonych wizji przeszłości oraz społecznego zapominania innych. Uczestnicy debaty dokonali także podsumowania i oceny prowadzonej w Polsce polityki pamięci. Na uwagę zasługuje fakt, iż w debacie udało się zgromadzić zarówno przedstawicieli kreatorów polityki pamięci w Polsce po r. 2005, jak również jej najbardziej znaczących krytyków.

5.3. Aktywność dydaktyczna

W ramach działalności dydaktycznej prowadzę zajęcia z następujących przedmiotów: Najnowsza historia polityczna, Totalitaryzm i dyktatury europejskie, Historia Polski XX w., Najnowsza historia polityczna Polski, Najnowsza historia powszechna, Seminarium dyplomowe – studia licencjackie. Zajęcia te prowadzę dla studentów wszystkich kierunków na Wydziale Nauk Społecznych i Dziennikarstwa UAM a zatem: Politologii, Stosunków Międzynarodowych, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, Bezpieczeństwa Narodowego oraz Zarządzania Państwem. Prowadzę również zajęcia w trybie b-learningu: Historia a polityka w Polsce współczesnej. Polskie spory wokół historii najnowszej.

Wypromowałem ponad 100 licencjatów, byłem również recenzentem prac licencjackich i magisterskich. Wielokrotnie uczestniczyłem w komisji rekrutacyjnej na studia dzienne i zaoczne na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, wcześniej w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa WNS UAM.

Kilkukrotnie prowadziłem warsztaty dla doktorantów i studentów w ramach seminarium naukowego studentów i doktorantów. Uczestniczyłem w konferencjach doktoranckich organizowanych pod hasłem: „Debiutu Młodych Naukowców”, Sprawowałem funkcję tutora studentów Międzywydziałowych Studiów Humanistycznych.

Jestem promotorem pomocniczym trzech rozpraw doktorskich przygotowywanych na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM: mgr A.Czarniakiewicza oraz mgr J. van den Bosch, który z sukcesem obronił pracę doktorską w styczniu 2018 r.

Zajęcia dydaktyczne prowadzone przeze mnie są bardzo dobrze oceniane przez studentów, czego wyrazem są trzykrotnie zdobywane wyróżnienia ulubionego wykładowcy WNPiD, które uzyskałem w corocznym plebiscycie w l. 2011, 2013, 2015. W roku akademickim 2016/17 byłem nominowany do nagrody rektora UAM Praeceptor laureatus dla najlepszego dydaktyka Wydziału.

Posiadam certyfikat kursu e-learningu. Jestem również tutorem uczestników studiów doktoranckich w zakresie e-learningu. Opracowałem i prowadzę e-learningowy kurs według autorskiego programu p.t. *Historia a polityka w Polsce współczesnej. Polskie spory wokół historii najnowszej*.

Ukończyłem kurs *Zarządzanie informacją w pracy naukowej i dydaktycznej*.

5.4. Aktywność organizacyjna

Kilkukrotnie pełniłem funkcję sekretarza komitetów organizacyjnych przygotowujących konferencje naukowe na WNPiD UAM.

Konferencja: *Dwa Dwudziestolecia, Poznań 2009*.

Konferencja: *Mniejszości i Migranci. Polityczne i społeczne aspekty wielokulturowości*. Poznań, maj 2016 r.

Konferencja międzynarodowa, *Dezintegracja i upadek ZSRR*. Poznań, grudzień 2017 r.

Współorganizuję od 2013 roku debaty oksfordzkie „Zrozumieć historię” na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM oraz zasiadam w jury oceniającym uczestników debat. Jestem współorganizatorem oraz jurorem Akademickich Mistrzostw Polski Debat Oksfordzkich.

Byłem również opiekunem Koła Naukowego Myśli Konserwatywno Liberalnej.

Jestem ponadto członkiem: Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, Wydziałowej Grupy Badań nad Pamięcią Zbiorową „Dialogi pamięci”.

Sprawuję funkcję pełnomocnika Dziekana WNPiD ds. organizacji Muzeum UAM.

Od 2016 roku jestem członkiem Rady Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W latach 2002 – 2005 byłem również członkiem Rady Wydziału Nauk Społecznych jako przedstawiciel Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, który wówczas wchodził w skład WNS UAM.

5.5. Popularyzacja nauki

Działalność w zakresie popularyzowania nauki uważam za jedną z zasadniczych powinności pracownika naukowego. Staram się poświęcać maksimum uwagi upowszechnianiu wiedzy oraz naukowego obiektywizmu wśród młodzieży. Dążę do propagowania wiedzy historycznej i politologicznej pozbawionej politycznych obciążeń oraz ideologicznych założeń. Realizuję to poprzez m.in.:

- Stałą współpracę z Biurem Prasowym UAM i TV UAM.
- Regularny udział w uniwersyteckim programie wykładów otwartych (cykl wydziałowy, wizyty w szkołach)
- Współpracę w ramach działań Zespołu Projektów Edukacyjnych WNPiD i w licznych przedsięwzięciach organizowanych przez Dział Promocji WNPiD.
- Wykłady na Uniwersytetach III Wieku oraz uczestnictwo w ich radach naukowych (Szczecinek, Tarnowo Podgórne, Piła)
- Zaangażowanie w ramach Wydziałowej Grupy Badawczej „Polityka i Pamięć” i Ośrodka Badań i Edukacji Europejskiej.

- Prowadzenie licznych debat i spotkań organizowanych przez ww. instytucje oraz Klub Tygodnika Powszechnego, Teatr Biuro Podróży, Fundację Adenauera, Czwartków Literackich organizowanych przez Poznański oddział Biblioteki Kórnickiej PAN.
- Współpracę z Biblioteką Uniwersytetu im. Kazimierza Wlk. w Bydgoszczy: wykłady i moderowanie spotkań Towarzystwa Przyjaciół Węgier, współorganizowanie Akademickich spotkań z literaturą.
- Działalność publicystyczna – teksty i wywiady: „Tygodnik Powszechny”, „Przewodnik Katolicki”(stały współpracownik), „Misyjne Drogi”, TVN 24, poznański i bydgoski ośrodek TVP, Telewizja WTK, 3 program Polskiego Radia, Radio Merkury, Radio Meteor, Głos Wielkopolski, Gazeta Wyborcza.
- Liczne spotkania i wykłady okolicznościowe na zaproszenie władz lokalnych: Gniezno, Ostrów Wlkp. Pleszew.
- Wykłady w szkołach: Poznań, Ostrzeszów, Kalisz, Międzyrzec, Tomaszów Mazowiecki, Środa Wlkp., Grodzisk Wlkp.
- Współpracę w organizowaniu przedsięwzięć rocznicowych we współpracy z: Związkiem Oficerów Rezerwy RP im. Józefa Piłsudskiego, Związkiem Kombatanów i Byłych Więźniów Politycznych RP oddział Poznań, Bydgoskim Towarzystwem Przyjaciół Węgier, Towarzystwem im. Stanisława Mikołajczyka w Poznaniu.
- Współpracę z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu.

5.6. Przedsięwzięcia naukowe w toku przygotowań i realizacji

Ponowna próba uzyskania finansowania dla projektu: Wniosek do konkursu w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki: *Regionalne polityki pamięci w polskiej perspektywie*. W charakterze kierownika projektu. Projekt złożony po raz pierwszy w r. 2016 znalazł się w finalnej turze.

Przygotowanie wniosku o finansowanie projektu: „Polityka pamięci Kościoła katolickiego w Polsce 1944 – 2018. (NCN, NPRH)